

ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРЕЙСЬКИХ ЖІНОЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ЄЛИСАВЕТГРАДЩИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Васютинська Єлена Артурівна

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1
Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна

Єврейське населення Єлисаветградщини було одним із найпрогресивнішим в освітній сфері, активність якого упродовж ХІХ – початку ХХ ст. виявлялася у створенні різних типів шкіл. Євреї вважалися досить заможними людьми і мали можливість оплатити навчання своїх дітей [3, с. 102].

Становлення та розвиток освіти єврейського населення на Єлисаветградщині супроводжувався значними труднощами, як організаційними, так і матеріально-технічними, проте втілення її в життя дало неабиякі результати завдяки створення різних типів народних шкіл для етнічних груп переважно за приватної ініціативи [4, с. 375]. У другій половині ХІХ ст. на початку ХХ ст. на Єлисаветградщині функціонувала розгалужена система шкіл для єврейського населення. Таке формування та функціонування різних форм недержавної освіти було своєрідним засобом не тільки збереження єврейської традиції, а й національної само ідентифікації [Якименко С. І., Литвиненко О. М., с. 78].

Серед жителів Єлисаветграда чільне місце за чисельністю посідали євреї. Статистичні дані свідчать, що у Єлисаветграді 1835 р. проживало 3 414 євреїв (28,1 % від усього населення); 1851 р. – 4 699 євреїв (34,9 %); 1858 р. – 5 802 євреїв; 1861 р. – 8 073 євреїв. На 1 січня 1915 р. населення Єлисаветграда складало 97 936 осіб (євреїв – 33,78 %, православних – 63,12 %) [1, с. 32].

Оскільки Єлисаветградщина була багатонаціональною, і кожна національність прагнула до відкриття своїх навчальних закладів. Відповідно, функціонували єврейські навчальні заклади.

В історії розвитку освіти єврейського населення Єлисаветградщини на початку ХХ ст. вагома роль належала громадськості міста, приватній ініціативі щодо відкриття навчальних закладів приватного спрямування [3, с. 120]. І вже на початку ХХ ст. виникають приватні єврейські жіночі навчальні заклади – Єлисаветградській приватній жіночій гімназії М. Гослен (1906), Єлисаветградське єврейське приватне жіноче училище 3 розряду (1915 р.) та ін.

Відзначимо, що приватні єврейські жіночі навчальні заклади фінансово не залежали від держави, а тому влада не втручалася в навчально-виховний процес. Все ж держава прагнула певним чином регулювати процес освіти єврейських дітей і молоді. Зокрема, було прийнято ряд урядових документів, які надавали єврейським дітям та підліткам права на навчання в усіх державних і приватних навчальних закладах імперії. Однак єврейські навчальні заклади продовжували діяти поза контролем і впливом держави.

Провідною ознакою формування системи приватної жіночої освіти на Єлисаветградщині була її соціально-педагогічна значущість, яка характеризувалася співвідношенням педагогічних цілей з методами, внутрішнім розпорядком, змістом і управлінням навчальним процесом у жіночих приватних інституціях.

Приватні жіночі загальноосвітні навчальні заклади для національних меншин ставили своїм завданням дати дівчатам загальну і спеціальну освіту. Отримання середньої освіти в закладах поєднувалось із вивченням спеціальних навчальних предметів, що давало змогу ученицям по закінченню 8 педагогічного класу отримати свідоцтва домашніх наставниць та вчительок та сприяло вирішенню питання забезпечення вчительськими кадрами регіону.

Визначено, що навчальний процес у всіх жіночих школах приватного характеру був тісно пов'язаний із виховним та ґрунтувався на нормах християнської моралі. У закладах систематично влаштовувалися виховні позакласні та позашкільні заходи морально-естетичного та загальнокультурного спрямування. Існував чіткий контроль за поведінкою учениць в навчальному закладі та за його межами.

У системі педагогічних методів виховання в жіночих навчальних закладах велику роль відігравали заохочення і нагороди за відмінні успіхи у навчанні та поведінку учениць.

Встановлено, що педагоги єврейських жіночих приватних інституцій реалізовували і розвивали ідеї гуманістичного педагогічного процесу стосовно змінних освітніх потреб. Ця тенденція відображалася у змінні характеру контролю і оцінювання учениць. Так, екзамени не були основним критерієм успішності, при переведенні гімназисток з одного класу в інший. Замість іспитів використовувались такі методи перевірки та оцінки знань учениць, при яких річна оцінка з кожного предмету була б дійсним показником засвоєння знань. Випускні іспити теж скасовувалися, однак, якщо учениці бажали виправити свої оцінки з будь-якого предмету, то дозволялося скласти їх у присутності депутатів від навчального округу [1, с. 115–116].

Список літератури

1. Акімкін О. М. Розвиток приватної освіти на Єлисаветградщині (друга половина XIX – початок XX століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 2020. 244 с.
2. Босько В. М. Історичний календар Кіровоградщини на 2020 рік. Люди. Події. Факти: Історико-краєзнавче видання: Довідник. Кропивницький: «Імекс-ЛТД», 2019. 331 с.
3. Філоненко О. В., Акімкін О. М. Розвиток приватної освіти на Єлисаветградщині (друга половина XIX – початок XX століття): монографія. Дніпро: Середняк Т. К., 2022. 256 с.
4. Філоненко О. В. Організація освіти національних меншин у центральному регіоні України в кінці XIX – початку XX ст. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 122. С. 374–382.